

Conjunctuurbericht

Centraal Bureau voor de Statistiek

juni 2001

- **Algemeen: lage groeicijfers industriële productie en gezinsconsumptie**
- **Investeringsverwachting industrie: voor 2001 hoog**
- **Consumentenvertrouwen: laagste punt in vijf jaar**

Algemeen

Het economisch beeld in dit Conjunctuurbericht wordt bepaald door een aantal negatieve ontwikkelingen. De industriële productie kende in april een zeer geringe groei en het producentenvertrouwen, dat een zekere voorloop kent op de toekomstige ontwikkeling van de productie, is in mei licht gedaald. De daling van het producentenvertrouwen is de laatste twee maanden overigens wel geringer dan in de maanden ervoor. De hoge investeringsverwachting van de ondernemers in de industrie voor dit jaar is voor een deel te verklaren door de tegenvallende investeringen in 2000. Aan de sterke groei van de gezinsconsumptie lijkt begin dit jaar een einde gekomen. De terugval gaat gepaard met een forse toename van ingelegde spaargelden. In juni is de koopbereidheid van de consument (voor de eerst keer dit jaar) duidelijk afgenomen. Het consumentenvertrouwen bereikt in deze maand het laagste punt van de afgelopen vijf jaar. De inflatie in ons land blijft in mei, ook internationaal gezien, onveranderd hoog. Het inflatiepercentage is nu bijna gelijk aan het percentage van de lange rente. Begin vorig jaar lag dit rentepeil nog 3,5%-punt hoger. De voortgaande daling van werkloosheid is een positieve uitschieter in het conjunctuurbeeld. Het is eveneens gunstig dat op 26 juni in ons land alle mond- en klauwzeermaatregelen zijn opgeheven.

Investeringsverwachting industrie

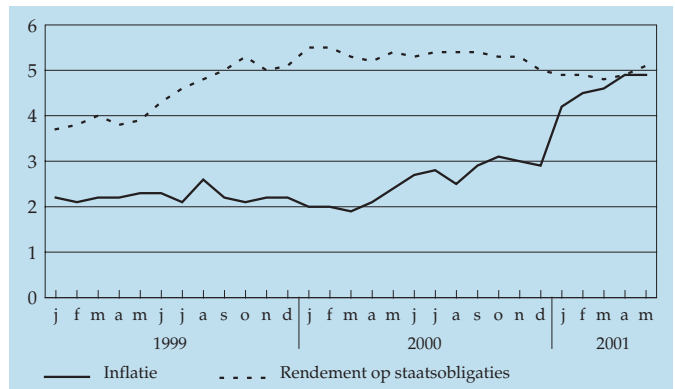
De ondernemers in de industrie verwachten dat de waarde van hun investeringen dit jaar 16% hoger uit zal komen dan in 2000. Hierdoor kan het investeringsbedrag in de industrie op bijna 23 miljard gulden uitkomen. Een mogelijke verklaring voor het optimisme dit jaar zijn de tegenvallende investeringen in 2000. In eerdere enquêtes gaven de ondernemers aan hoge investeringsverwachtingen te hebben voor 2000. De groei van de investeringen is vorig jaar echter in waarde beperkt gebleven tot 4%. Dit tegenvallende groeicijfer wordt voor een deel verklaard doordat investeringen die gepland waren voor 2000 doorgeschoven zijn naar 2001. Deze ontwikkeling is vooral te zien in de chemie en de voedings- en genotmiddelenindustrie. De hoge groeipercentages voor 2001 in deze twee bedrijfsklassen wijzen erop dat de ingebruikname van investeringsgoederen in plaats van vorig jaar nu voorzien wordt voor dit jaar.

Consumentenvertrouwen

Het vertrouwen van de consument in de conjunctuur heeft in juni met een waarde van -4 het laagste punt van de afgelopen vijf jaar bereikt. In mei stakte de daling van het consumentenvertrouwen maar nu blijkt dat de terugval, vanaf het begin van dit jaar, verder doorzet. In juni zijn er voor het eerst sinds vijf jaar meer pessimistisch gestemde huishoudens dan optimistische. Het consumentenvertrouwen bestaat uit twee hoofdonderdelen: de beoordeling van het economisch klimaat en de koopbereidheid. De verdere daling van het consumentenvertrouwen in juni komt zowel voor rekening van het negatievere oordeel over het economisch klimaat als van de koopbereidheid. Sinds begin dit jaar liep het vertrouwen in het economisch klimaat gestaag terug. Ondanks deze somberheid bleef de koopbereidheid in de eerste maanden van 2001 vrijwel stabiel. In juni is echter ook de koopbereidheid duidelijk afgenomen. Vooral over de eigen financiële positie wordt in juni minder positief geoordeeld.

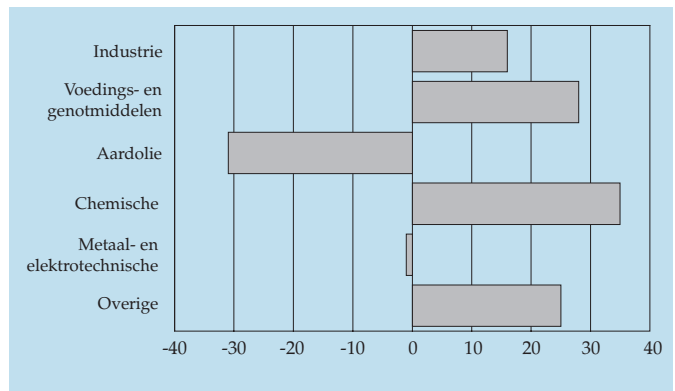
Inflatie en rente

Procentuele groeiemutaties

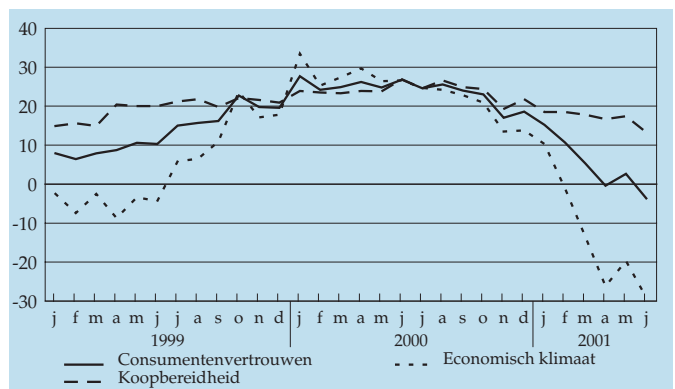
Investeringsverwachting industrie 2001

Procentuele waardenmutaties t.o.v. voorgaand jaar

Consumentenvertrouwen

Saldo positieve en negatieve antwoorden in % van het totaal

Kerngegevens recente ontwikkelingen

Procentuele mutaties t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor, tenzij anders aangegeven

	1994/98 gemidd.	1999	2000	2000			2001				
				2 ^e kw.	3 ^e kw.	4 ^e kw.	1 ^e kw.	febr.	maart	april	mei
Economische kernvariabelen (volume)											
Bruto binnenlands product	3,3	3,9	3,9	4,3	3,5	2,8	2,0	–	–	–	–
Invoer goederen en diensten	7,2	6,3	9,1	10,5	8,2	8,8	6,4	–	–	–	–
Consumptie	2,7	3,8	3,7	3,3	3,0	3,9	2,2	–	–	–	–
Overheid	1,5	2,5	3,1	3,1	3,1	3,0	2,6	–	–	–	–
Gezinnen	3,1	4,4	3,9	3,5	2,9	4,3	2,0	–	–	–	–
w.o. Individuele consumptie binnenland	–	3,8	3,8	3,5	3,4	3,9	1,9	1,1	2,2	–	–
w.v. Voedings- en genotmiddelen	1,6	1,0	0,9	2,0	–0,8	–0,5	1,4	–1,5	2,1	–	–
Duurzame consumptiegoederen	4,2	7,4	4,5	1,8	3,6	5,9	–3,3	–6,4	–0,6	–	–
Overige goederen	–	3,1	2,8	2,7	3,4	1,5	2,6	1,3	2,3	–	–
Diensten	–	3,5	4,4	4,5	4,2	4,7	3,4	3,7	3,1	–	–
Bruto investeringen in vaste activa	4,8	6,5	4,0	7,1	2,5	1,1	0,5	–	–	–	–
Bedrijven	5,0	7,0	3,7	7,0	2,7	0,8	0,2	–	–	–	–
Overheid	3,9	3,4	5,9	7,7	1,7	3,3	2,9	–	–	–	–
Uitvoer goederen en diensten	6,8	5,6	9,1	9,7	9,5	8,3	6,6	–	–	–	–
Productie (volume)											
Delfstoffenwinning	0,6	–6,4	–2,1	–1,3	–2,9	–4,9	0,9	–2,2	–0,5	18,3	–
Industrie	3,2	3,1	3,9	5,4	2,4	2,0	1,5	2,5	1,8	0,2	–
Openbare nutsbedrijven	0,7	5,1	1,8	2,2	2,1	1,0	–0,9	4,8	0,9	2,1	–
Bouwnijverheid	1,0	5,5	3,8	5,5	0,8	1,0	–1,0	–	–	–	–
Prijzen											
Consumentenprijsindex	2,2	2,2	2,6	2,4	2,7	3,0	4,4	4,5	4,6	4,9	4,9
Productenprijzen industrie afzet	1,1	0,2	11,6	12,3	12,0	11,3	6,0	6,4	5,1	6,0	–
Productenprijzen industrie verbruik	1,1	1,9	19,4	19,5	18,3	17,7	6,4	6,4	5,0	7,7	–
Aardolie, North Sea Brent (in \$ per barrel)	17,2	18,0	28,5	26,8	30,6	30,1	26,4	27,6	25,7	26,5	28,5
Amerikaanse dollar (in gld)	1,8	2,1	2,4	2,4	2,4	2,5	2,4	2,4	2,4	2,5	2,5
Goud (in gld per 1 gram fijn)	20,9	18,9	21,9	21,7	22,1	22,4	20,8	20,6	21,0	21,2	22,7
Caio-lonen											
Particuliere bedrijven	2,0	2,8	3,1	3,4	3,3	3,1	3,2	3,3	3,1	4,0	4,4
Overheid	1,5	3,2	2,8	2,0	2,8	2,9	4,1	3,7	4,8	4,8	5,9
Gepremieerde en gesubsidieerde sector	1,1	3,0	2,9	3,7	4,0	2,6	2,8	2,9	2,9	3,5	3,4
Stemming 1) (in %)											
Orderpositie zakelijke dienstverlening	–	–7,0	1,0	–6,0	4,0	1,0	–	–	–	–	–
Productenvertrouwen industrie	3,2	3,0	6,7	6,9	7,8	5,8	1,8	2,0	0,0	–0,5	–0,9
Consumentenvertrouwen	6,0	14,0	24,0	27,7	24,8	19,6	10,5	10,7	5,3	–0,4	2,6
Economisch klimaat	4,6	5,2	24,1	29,1	23,9	16,1	–1,3	–1,0	–13,4	–26,2	–19,7
Koopbereidheid	7,0	19,9	23,9	26,8	25,3	21,9	18,3	18,5	17,8	16,7	17,4
Arbeidsmarkt											
Aantal banen van werknemers (x 1 000)	–	7 132	7 340	7 337	7 380	7 397	–	–	–	–	–
Arbeidsvolume werknemers	–	3,5	2,9	3,0	2,8	2,8	–	–	–	–	–
Aantal vacatures (x 1 000)	74	158	188	202	169	189	201	–	–	–	–
Geregistreerde werklozen 2) (x 1 000)	410	221	188	173	176	186	176	176	155	134	–
Aantal uren uitzendkrachten	18	–13	–	–14	–12	–	–	–	–	–	–
Uitgesproken faillissementen 3)	–6,0	–6,3	13,0	–1,0	27,0	33,0	–	27,0	–	–	–
Geld en krediet											
CBS-herbeleggingsindex 4)	25,9	30,6	–2,1	1,2	0,6	–4,9	–10,8	–6,0	–6,0	5,8	1,0
Europese liquiditeitsmassa (M3)	–	7,6	6,3	8,1	7,5	6,8	8,7	8,5	9,0	8,8	–
Spaartegoeden	4,4	7,4	3,9	4,4	3,6	3,3	7,7 ⁵⁾	7,7	9,1	10,5	–
Verstrekt consumentief krediet	9,5	9,1	3,0	3,9	0,0	–0,5	–5,6	–8,8	–10,4	–	–
Rente (in %)											
Depositorente ECB	–	1,71	3,08	2,92	3,33	3,75	3,75	3,75	3,75	3,75	3,50
Daggeldrente	3,7	2,7	4,1	4,0	4,4	4,8	4,8	5,0	4,8	5,1	4,7
Rendement op staatsobligaties	5,7	4,4	5,3	5,3	5,4	5,2	4,8	4,9	4,8	4,9	5,1
Hypotheekrente	6,4	5,1	5,9	5,7	6,0	6,2	6,0	6,0	5,9	5,9	–

1) Saldo van positieve en negatieve antwoorden in procenten van het totaal.

2) Driemaandsgemiddelden opgenomen onder de middelste maand.

3) Bedrijven en instellingen exclusief eenmanszaken.

4) Mutaties t.o.v. voorgaande periode.

5) Reeksbreuk.

– = gegevens zijn (nog) niet beschikbaar.

Oordeel concurrentiepositie industrie en internationale kerngegevens

Procentuele mutaties t.o.v. het voorgaand jaar, tenzij anders aangegeven

	1999	2000	1999				2000				2001
			1 ^e kw.	2 ^e kw.	3 ^e kw.	4 ^e kw.	1 ^e kw.	2 ^e kw.	3 ^e kw.	4 ^e kw.	
Oordeel concurrentiepositie door Nederlandse ondernemers industrie 1)											
Nederlandse markt	5	6	4	4	6	7	4	5	9	4	–3
Binnen EU	4	6	2	1	2	10	2	9	7	4	–4
Buiten EU	3	7	0	0	4	6	5	7	8	6	–2
Bruto binnenlands product (volume)											
Nederland	3,9	3,9	3,2	3,4	3,9	4,9	4,9	4,3	3,5	2,8	2,0
Duitsland	1,6	3,0	0,6	1,0	1,6	2,5	2,6	4,0	3,3	2,6	2,1
België	2,7	4,0	1,1	1,2	3,4	5,2	5,4	4,5	3,2	3,1	–
Loonkosten werknemers (waarde)											
Nederland	6,6	6,4	6,6	6,9	6,5	6,5	6,6	6,3	6,2	6,5	–
Duitsland	2,4	3,0	2,3	2,8	2,4	2,1	3,4	2,6	3,1	2,8	–
België	4,0	5,0	3,8	4,1	4,0	4,1	4,4	5,0	5,3	5,2	–

1) Saldo percentage positieve en negatieve antwoorden.

Bron gegevens Duitsland en België: OESO.

Productie industrie: geremd door MKZ-crisis

De industriële productie ligt in april van dit jaar iets (0,2%) hoger dan in april 2000. In het eerste kwartaal nam de productie nog met bijna 2% toe. Het achterblijvende groeicijfer in april wordt met name veroorzaakt door de gevolgen van de mond- en klauwzeerepidemie, waardoor vooral de productie van de slachterijen fors is gedaald. In de totale voedings- en genotmiddelenindustrie is hierdoor de productie met 4% afgenomen. Exclusief de voedings- en genotmiddelenindustrie komt de groei van de industriële productie in april uit op 1%. In de metaalindustrie en in de aardolie-, chemische- en rubberindustrie neemt de productie in april 2001 met ruim 3% toe in vergelijking met april een jaar eerder.

Voor de beoordeling van de ontwikkelingen op de korte termijn worden de productiecijfers gecorrigeerd voor seizoeninvloeden. Als rekening wordt gehouden met deze seizoeninvloeden daalt de industriële productie in april met 1% ten opzichte van maart. Desondanks ligt in april de voor seizoeninvloeden gecorrigeerde productie nog boven het gemiddelde productieniveau dat in de eerste drie maanden van dit jaar is gemeten. De productie in het eerste kwartaal is echter gedrukt door de incidenteel lage productiecijfers in de maand januari. De lage productie in januari houdt waarschijnlijk verband met de BTW-verhoging per 1 januari 2001.

Producentenvertrouwen: lichte daling in mei

Het producentenvertrouwen, de stemmingsindicator van de ondernemers in de industrie, is gedaald van -0,5 in april naar -0,9 in mei. Deze afname volgt op een reeks van dalingen die in oktober 2000 is ingezet. De daling in mei is nagenoeg even groot als de daling in de maand april. De afname van het producentenvertrouwen in de laatste twee maanden is geringer dan in de maanden ervoor. De ondernemers in de industrie hebben in mei iets meer orders ontvangen dan in april. De toegenomen vraag vanuit het binnenland wordt grotendeels tenietgedaan door een afname van buitenlandse orders. De lichte stijging van de orderontvangst gaat samen met een lichte stijging van de bedrijvigheid. De werkvoorraad blijft daardoor op vrijwel hetzelfde niveau als in de voorafgaande maand.

Consumptie: groei in lagere versnelling

Aan een lange periode van aanhoudend sterke consumptiegroei lijkt begin 2001 een eind gekomen. Na de hoge jaargroei van de gezinsconsumptie in 2000 (3,9%) zwakt de groei in het eerste kwartaal af naar 2,0%. Het lage groeicijfer voor het eerste kwartaal is deels toe te schrijven aan de BTW verhoging per 1 januari 2001, waardoor er in het vierde kwartaal vorig jaar waarschijnlijk anticipatieaankopen zijn gedaan, ten nadele van aankopen in het eerste kwartaal dit jaar. Het nieuwe belastingstelsel heeft in het eerste kwartaal niet geleid tot een hogere consumptie.

Volgens het onderzoek naar het consumentenvertrouwen (CCO)ervaart de consument tot op heden geen duidelijk positief effect op zijn inkomenspositie. Bovendien kijkt hij in de eerste maanden van dit jaar met grote reserve naar het economisch klimaat. Verder heeft de oplopende inflatie een negatief effect op de reële bestedingsmogelijkheden van huishoudens. Behalve consumptief besteed kan het inkomen natuurlijk ook gespaard of belegd worden. Naast fiscale maatregelen kunnen hierbij de tegenvallende resultaten op de effectenbeurzen van invloed geweest zijn. De terugval van de consumptiegroei gaat gepaard met een forse toename van de besparingen, met

een piek in januari. Alleen al in het eerste kwartaal werd 13,5 miljard gulden op de spaarrekeningen bijgeschreven; in april gevolgd door nog eens 3,7 miljard. Over geheel 2000 was het bijgeschreven spaarbedrag 8,6 miljard gulden. De uitkomsten van het CCO laten zien dat de spaarzin ook in het tweede kwartaal hoog is. De consument is in toenemende mate van mening dat het, gezien de economische situatie, zinvol is om te sparen.

Consumentenprijzen: inflatie in mei onveranderd hoog

De inflatie, dit is de stijging van de consumentenprijsindex ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder, is in mei uitgekomen op 4,9%. Dit is even hoog als vorige maand. De prijzen van groenten en aardappelen zijn in de achterliggende twaalf maanden het sterkst gestegen (16,0%). Op de tweede plaats komt de categorie elektriciteit en gas met een prijsstijging van 13,9%. Vlees en vis werden ruim 12% duurder. Deze producten vallen allen in de categorie eerste levensbehoeften en wegen relatief zwaar mee in het totale consumentenprijsindexcijfer. De enige productcategorie waarin de prijzen in de afgelopen twaalf maanden zijn gedaald en wel met 2,4% is de communicatie. Dit wordt veroorzaakt door de alsmar dalende prijs voor telefonie.

Evenals in april heeft ons land in mei binnen de Eurozone de hoogste inflatie. Het geharmoniseerde prijsindexcijfer, dat gebruikt wordt voor vergelijking binnen de Europese Unie, ligt voor Nederland in mei 5,4% hoger dan in dezelfde maand vorig jaar. In april was dat 5,3%. De inflatie komt in mei voor de Eurozone in zijn geheel uit op gemiddeld 3,4%. Vorige maand was dat nog 2,9%. Binnen de Eurozone is de inflatie in de periode april-mei dus aanzienlijk sneller gestegen dan in ons land. De grootste stijging werd waargenomen in Luxemburg. Daar bedroeg de inflatie in april 2,7%, terwijl deze in mei was opgelopen naar 3,8%. In Duitsland is de geldontwaarding in de beschouwde periode opgelopen van 2,9% naar 3,6%.

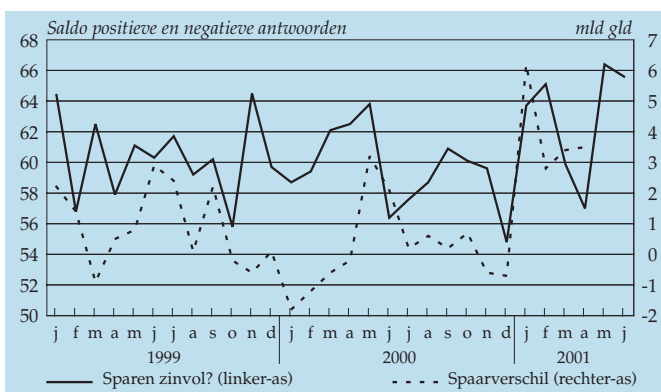
Evenals in ons land stegen in de Eurozone de afgelopen twaalf maanden de prijzen voor voedingsmiddelen en energie het meest, zij het in mindere mate. De prijzen voor communicatie daalden in de Eurozone iets méér dan bij ons.

Werkloosheid: verder gedaald

In de maanden maart-mei van dit jaar waren er gemiddeld 134 duizend geregistreerde werklozen. Dat is 21 duizend minder dan in februari-april. Door seizoeninvloeden is in deze periode van het jaar een daling van het aantal werklozen met 13 duizend gebruikelijk. Na verwijdering van deze invloeden komt het werkloosheidscijfer dan ook 8 duizend lager uit dan in de vorige driemaandsperiode. De werkloosheid is dus verder gedaald. Vergeleken met een jaar geleden is het aantal werklozen nu 61 duizend lager. Dat komt overeen met een daling van 5 duizend per maand.

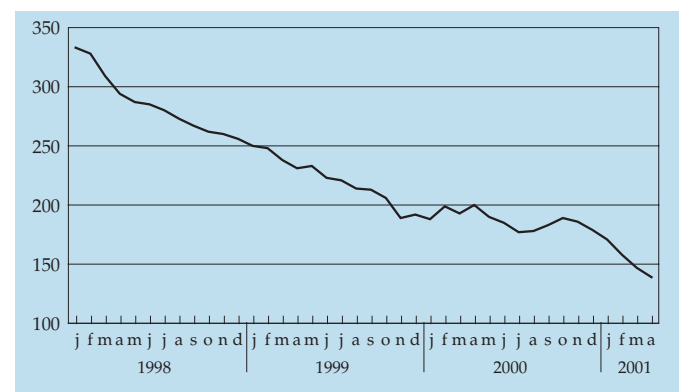
In het eerste kwartaal van dit jaar was de economische groei (2%) laag in vergelijking met voorgaande kwartalen. Tegelijkertijd blijft de werkloosheid dalen. Hierbij zijn de volgende twee punten op te merken. Allereerst werd de lage economische groei in het eerste kwartaal mede beïnvloed door incidentele factoren, die geen directe invloed hebben op de ontwikkeling van de werkloosheid. In de tweede plaats reageert de werkloosheid in het algemeen vertraagd op de veranderingen in de economische groei. Een sterke vermindering van deze groei heeft in de regel pas na enkele kwartalen effect op de ontwikkeling van de werkloosheid.

Sparen

Geregistreerde werkloosheid, seizoen gecorrigeerd

Driemaandsgemiddelde (x 1 000)

● De Nederlandse concurrentiepositie

Industrie

Het oordeel van ondernemers in de industrie over hun concurrentiepositie is in het eerste kwartaal van dit jaar plotseling fors verslechterd. Volgens de Conjunctuurtest in de industrie is het oordeel hierover op het laagste punt sinds 1994 aangeland. De verslechtering geldt zowel voor de positie op Nederlandse markt als op de markten van de landen van binnen en buiten de Europese Unie (EU). De voorgaande vier jaar was er volgens de ondernemers nog juist sprake van een verbetering van de concurrentiepositie.

Het ligt voor de hand de verklaring van de omslag mede te zoeken in de loonontwikkeling. De positie van een onderneming ten opzichte van zijn concurrenten wordt voor een belangrijk deel bepaald door de prijs van zijn producten in vergelijking met zijn (buitenlandse) mededingers. Bij een concurrerende prijsbepaling kan de loonontwikkeling per eenheid product een grote rol spelen.

Een benadering van deze ontwikkeling in de industrie kan worden gegeven door de loonstijging te delen door de volumeontwikkeling van de productie (toegevoegde waarde) in deze bedrijfstak. Bij hogere productieaantallen dalen immers de lonen per stuk. In de industrie liggen deze lonen per eenheid toegevoegde waarde in het laatste kwartaal van vorig jaar 2,2% hoger dan in het vierde kwartaal van 1999. Dit is het hoogste percentage van 2000, maar ligt ruim onder de stijging van begin 1999.

Een daling van de loonkosten per eenheid product gaat veelal samen met een verbetering van het oordeel over de concurrentiepositie en omgekeerd. Van een langdurige forse stijging van lonen per eenheid product is echter op dit moment geen sprake en het oordeel over de concurrentiepositie is pas sinds kort verslechterd. Eind 1999 en begin 2000 daalden de loonkosten per eenheid product in de industrie zelfs nog.

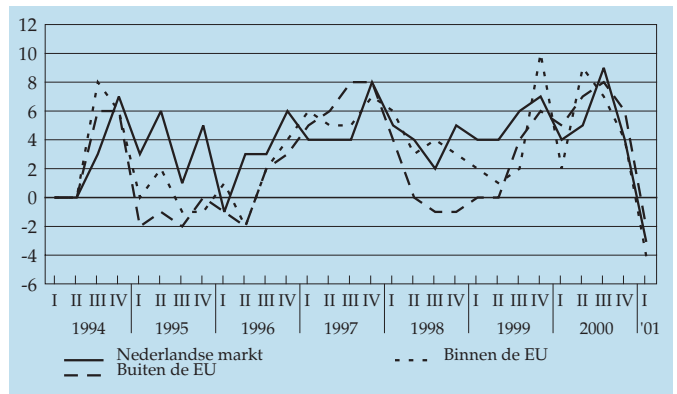
Totale economie

Bij een oordeel over de ontwikkeling van de internationale concurrentiepositie van Nederland als geheel is het verschil in loonontwikkeling en productieontwikkeling tussen landen van belang. Voor een vergelijking met België en Duitsland, twee buurlanden waartegen Nederlandse producten veelal moeten concurreren, kan gebruik gemaakt worden van de totale loonontwikkeling (in waarde) en de volumeontwikkeling van het bruto binnenlands product (BBP).

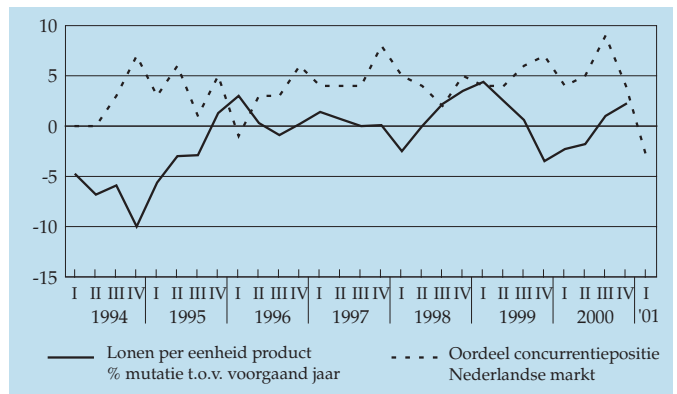
In Nederland liggen de lonen per eenheid BBP in het laatste kwartaal van vorig jaar 3,6% hoger dan in het vierde kwartaal van 1999. Dat is een duidelijk sterkere stijging dan in België en Duitsland. Vóór medio 1996 was de loonstijging per eenheid product in Nederland nog kleiner dan in onze buurlanden. Op basis van deze cijfers zou de concurrentiepositie voor de Nederlandse economie als geheel dus vanaf medio 1996 aan het verslechteren zijn.

Oordeel concurrentiepositie ondernemers industrie

Saldo percentage positieve en negatieve antwoorden

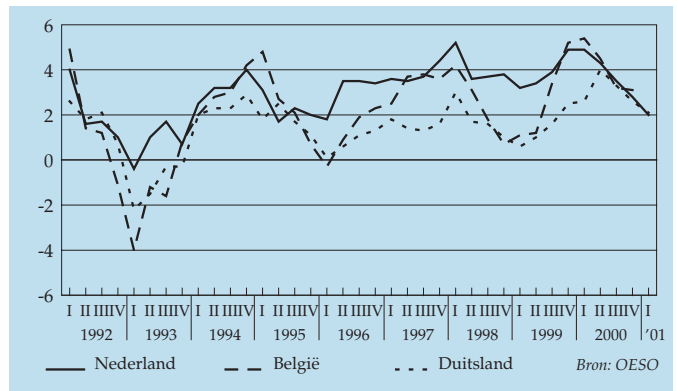

Lonen werknemers per eenheid product industrie en oordeel concurrentiepositie

Bruto binnenlands product (volume)

Procentuele mutaties t.o.v. voorgaand jaar

Lonen werknemers per eenheid BBP

Procentuele mutaties t.o.v. voorgaand jaar

